

ARTIKELN

HET „INSTITUT INTERNATIONAL d'ANTHROPOLOGIE”.

Het „Institut international d'Anthropologie” zal van 20 tot 24 September a.s. zijn algemeene vergadering houden te Amsterdam, als gast van het Nederlandsch Nationaal Bureau voor Anthropologie. Gelijktijd zal de „International Federation of Eugenic Organisations” hier eveneens, op verzoek van het „Institut”, in algemeene vergadering bijeenkomen.

De vriendschappelijke betrekkingen, welke onze redactie met het Nederlandsche Bureau onderhoudt, doen ons dat congres als een familiegebeurtenis beschouwen, waarin wij ons ten zeerste verheugen. Toch zou dit geen aanleiding mogen zijn de aandacht onzer lezers op deze bijeenkomst te vestigen, indien niet het arbeidsveld van het „Institut” zooveel overeenkomst vertoonde met dat van ons tijdschrift.

Die overeenkomst spreekt niet uit den naam van het Institut, welke veeleer wijst op een zeer beperkt studieveld, dat der anthropologic. Maar de Franschen geven tegenwoordig, evenals vele Engelschen trouwens, aan dezen naam een ruimere beteekenis dan wij. De geestelijke voorvader van het Institut, Broca, was nog een anthropoloog in den beperkten zin van het woord, voor wien anthropologie was „l'étude du groupe humain envisagé dans son ensemble, dans ses détails et dans ses rapports avec le reste dans la nature”. Voortgaande op den weg, door Blumenbach gewezen, wilde hij op grond van de physische en in het bijzonder van de anatomische kenmerken der menschelijke groepen, hun ras-eigenschappen vaststellen door middel van exacte methoden. Men kon zich daarbij, zooals vanzelf spreekt, niet bepalen tot de beschaafde volkeren, maar moest zich ook richten tot de primitieve, waardoor een verbindingsschakel gelegd werd tusschen de anthropologie en de ethnografie.

Er was nog een reden, die de studie der primitieven binnen den gezichtskring der anthropologen trok. De machtige geest van Darwin, die juist in Broca's dagen weer ieders belangstelling gericht had op het ontstaan der levensvormen, plaatste de anthropologen opnieuw voor het vraagstuk van het ontstaan der rassen. In twee rich-

tingen zochten ze een oplossing met toepassing van twee verschillende methoden, de historische en de vergelijkende.

Het inzicht, dat de primitieve volkeren in vele opzichten overeenstemmen met onze prae-historische voorouders en dus de kennis dezer volken kon helpen ter bepaling van verschillende fasen in de ontwikkelingsgeschiedenis van de cultuurvolkeren, deed ons de onbeschaafden met een ander oog zien. Ze waren niet alleen vergelijkings-object voor de indeeling der menschheid in rassen, maar konden als zoodanig tevens dienen ter verklaring van de verschillen in deze groepen. Ze vormden nu a. h. w. met de prae-historische gegevens het bewijsmateriaal bij de verklaringspogingen der anthropologen.

Ook de prae-historische vondsten kregen daarvoor sedert het midden der 19e eeuw hun beteekenis, omdat juist in dien tijd de zekerheid verkregen wordt van den hoogen ouderdom van het menschelijk geslacht. Daardoor werd het mogelijk aan de reeds lang bekende primitieve skelet- en cultuurresten de plaats te geven, die ze in de ontwikkelingsgeschiedenis der menschheid behoorden in te nemen. Maar nu werd de beoefening der prae-historische deelwetenschappen een even noodzakelijke aanvulling van het eigen onderzoek der anthropologen als de studie der ethnografie.

En hierbij bleef het niet. Het onderzoek naar de kenmerkende eigenschappen der rassen kon zich niet meer beperken tot de lichamelijke verschillen, toen men tot het inzicht kwam, dat deze meermalen zoo opvallend duidelijk gepaard gaan met geestelijke ongelijkheid. Men betrad het terrein der groepspsychologie. Zoo werden de grenzen der anthropologie steeds wijder uitgezet.

In den bloeitijd der anthropologie, den tijd tevens, waarin Büchner's bekende werk op dit gebied voor het eerst verscheen, leek de verklaring van de correlatie tusschen lichaam en geest niet zoo moeilijk meer; de geniale dwalingen van de rassen-sociologen en anthropocriminologen zijn daar sprekende voorbeelden van. Hun opvatting, dat sociale en sociaal-pathologische verschijnselen hun oorsprong vonden in de physische constitutie van den individu, deed hen, die zich bezighielden met het onderzoek van het geestelijke en sociale leven, voor de verklaring daarvan alles verwachten van de physische anthropologie. Hoe aantrekkelijk was deze hypothese, nu het mogelijk leek dergelijk moeilijk te doorgronden maatschappelijke verschijnselen in heel hun samengesteldheid te kunnen vatten van één gezichtspunt uit en de verklaring van die verschijnselen te kunnen bouwen op de meetbare en dus vergelijkbare gegevens, die de anthropologie haar beoefenaars bood. Daarmede waren immers twee belangrijke voorwaarden tot vruchtbaren wetenschappelijken arbeid vervuld: men was in staat de verwarrende veelheid der sociale verschijnselen terug te brengen tot één oorzakengroep en deze weer was op exacte wijze te bestudeeren. Gobineau is de man, die in zijn

„Essai sur l'inégalité des races humaines” het vraagstuk der rassen overdroeg op het gebied der cultuurhistorie.

Geen wonder, dat de beoefening der anthropologie velen aantrok, nu daaraan een zoo belangrijke taak scheen opgedragen, vèr buiten haar oorspronkelijk terrein; geen wonder ook, dat vele anthropologen zich toegleden op de bestudeering van sociale vraagstukken, in wezen geheel verschillend van de hunne. Ras als zoodanig toch is geen sociaal maar een psycho-physisch verschijnsel. Door de sociale eigenschappen van de groepen binnen hun gezichtskring te trekken, traden deze anthropologen een wereld binnen, waar andere grenzen golden dan in de hunne; in de plaats van fysieke kwamen maatschappelijke eenheden als resultante van geheel andere krachten dan de rassen zijn; wat zij dachten te kunnen doorgronden als anthropologisch gefundeerde verschijnselen, bleek later dikwijls alleen sociologisch verklaard te kunnen worden. Men denke aan Lombroso.

Vormden de rassen-sociologen en de anthropo-criminologen eerst nog een verbindingslid tusschen de anthropologie en de zich ontwikkelende sociologie en criminologie, het inzicht in de vergissingen van Gobineau en Lombroso voltrok hier voor altijd een scheiding.

Het mag een even natuurlijk, als verblijdend verschijnsel geacht worden, dat die scheiding niet geleid heeft tot vervreemding. Ieder is ervan doordrongen, hoe veelzijdig de problemen zijn; men weet bij ervaring, hoe vaak men treden moet op het gebied der grenswetenschappen en werken moet met uitkomsten, daar verkregen. Dit bewustzijn komt tot uiting in de organisatie van de „Ecole d'Anthropologie”, zoowel als in die van het op haar initiatief gestichte „Institut”. Aan de „Ecole d'Anthropologie” worden behalve in anatomische, physiologische, zoölogische en prae-historische Anthropologie ook colleges gegeven in Ethnografie, Ethnologie, Criminologie, Linguistiek en Sociologie. In deze opsomming ligt de ontwikkeling der anthropologische wetenschap in de breedte en de diepte besloten; ze maakt ons tevens duidelijk, dat het juist deze instelling moest zijn, die na den oorlog het initiatief nam tot het beramen van maatregelen tot herstel van het zoo deerlijk gehavende volksleven. De inspanning, die het voeren van den wereldoorlog van allen eischte, had de aandacht gedurende dien tijd uitsluitend gericht op het eigenlijke oorlogsdoel, maar na het sluiten van den wapenstilstand was ieder bedacht op herstel. Voor zooverre dit het volksleven zelve betrof en die arbeid wetenschappelijke voorbereiding eischte, diende deze naar Fransche opvatting, te geschieden door de anthropologen. Zoo is de oproep, welke de „Ecole d'Anthropologie” in 1920 tot tal van Fransche en buitenlandsche geleerden richtte, volkomen verstaanbaar, ook al klinkt het geluid ons wat te „anthropologisch”. In dien oproep toch worden de problemen opgesomd, welke na den oorlog bij elk volk met dwingende kracht aan de orde werden gesteld, zooals de

betrekkingen tusschen de naties, volken, taalgroepen en rassen; de vraagstukken betreffende het dalende geboortecijfer en de zorg voor het komende geslacht; voorts „questions touchant le rôle et l'évolution et régressions sociales et économiques... persistance et transformations des antagonismes nationaux... Tous ces problèmes ont attiré depuis longtemps l'attention de l'Anthropologie; elle seule peut les traiter dans toute leur complexité, d'une manière objective avec la seule préoccupation de la recherche de la vérité.”

Aan dien oproep hebben toenmaals vijftien naties gehoor gegeven, zoodat van 9—14 September 1920 te Parijs de stichtingsvergadering kon plaats vinden van het „Institut international d'Anthropologie”. Staande de vergadering verdeelde men zich in vier secties en wel in

1. De sectie voor morphologie en functioneele anthropologie;
2. De sectie voor prae-historische anthropologie en vergelijkende ethnografie;
3. De sectie voor ethnologie en ethnogenie;
4. De sectie voor psycho-sociologie, vergelijkende(?) ethnologie, godsdienst, criminologie en eugenetiek.

Beschouwt men de resultaten van deze bijeenkomst, dan valt het op, hoezeer de anthropologie haar stempel drukte op heel dien arbeid; de Fransche traditie beheerschte de stichtingsvergadering en heeft tot op zekere hoogte de ontwikkeling van het „Institut” tot op den huidige dag geleid. Dat heeft ten gevolge gehad, dat de eigenlijke sociologische wetenschappen daar nog niet voldoende tot hun recht gekomen zijn; dit blijkt niet alleen wanneer men den inhoud van het officieele orgaan van het „Institut”, de „Revue anthropologique”, nagaat of het lijvige verslag van de Prager bijeenkomst in 1924 door ziet, het komt ook duidelijk uit, wanneer men den opzet van het Amsterdamsche congres nader beschouwt. In de „Question générales posées”, die, hoewel „non limitatives”, als richtsnoer bij de besprekingen op de a.s. vergadering bedoeld zijn, dan bespeurt men, hoezeer daarin weer de anthropologische gedachte overheerscht. Bezieet men ten slotte de uitvoerige dagverdeeling, opgenomen in dit nummer¹⁾, dan moet het opvallen, dat b.v. de sociologie en criminologie, cenmaal bloeiende in den anthropologischen tuin, in deze omgeving weinig of geen vrucht gezet hebben; de sociologische sectie is wel het zwakste gedeelte van heel de bijeenkomst, ondanks de talrijke en ernstige pogingen van de leiders, om hierin verbetering te brengen.

Het moet evenwel tot groote voldoening strekken van allen, die medegewerkt hebben aan de voorbereiding van het congres, dat zoo-vele anthropologen, prae-historici en ethnologen gehoor gegeven hebben aan den oproep naar Amsterdam. Het is waarlijk een verblijdend teeken van opgewekt wetenschappelijk leven, dat meer dan 150 bui-

¹⁾ blz. 427 v.v.

tenlandsche geleerden, stammende uit 22 verschillende landen, aan die roepstem gehoor gegeven hebben; dit wekt vertrouwen in den uitslag, die, wanneer ze de bekroning zijn mag van den arbeid aan de voorbereiding daarvan besteed, voldoening geven zal.

In één opzicht kan nu reeds op een dankbaar stemmend resultaat gewezen worden. De omstandigheden, die het „Institut” in zeker opzicht tot een oorlogsproduct stempelden, zij het dan ook in den besten zin van het woord, heeft ten gevolge gehad, dat de Centrale landen niet tot de stichting werden uitgenoodigd en dat men dus in de opsomming der naties, die daaraan hebben medegewerkt, Duitschland en Oostenrijk miste. Het gevolg hiervan was, dat van een wezenlijke internationale samenwerking geen sprake zijn kon; de scheidingsmuren, die de wereldoorlog tusschen de volkeren had opgetrokken, bleken ook daarna een belemmering om elkaar op wetenschappelijk terrein in het „Institut” weer te vinden. Het is de verdienste van het Nederlandsche Bureau en in het bijzonder van zijn voorzitter, Prof. Kleiweg de Zwaan, dat mede op zijn aansporing gedurende de a.s. jaarvergadering Duitschers naast Franschen, Hongaren naast Oostenrijkers en Tsjechen zullen aanzitten aan de anthropologische tafel en dus het „Institut international d'Anthropologie” wezenlijk internationaal geworden is.

Van 20 tot 24 September zullen te Amsterdam meer dan 200 personen samenkomen om elkaar in kennis te stellen met de resultaten van hun arbeid, voor zooverre deze ligt op het terrein van mensch en maatschappij. Talrijke problemen betreffende den oorsprong van den mensch en zijn beschaving en van de instandhouding der soort, de raskruising, vele vraagstukken omtrent het leven van den enkeling en van de groep zullen opnieuw aan de orde worden gesteld, pas verkregen uitkomsten getoetst, nieuwe methoden besproken. In het bijzonder denken wij hierbij aan de vijfde sectie van Erfelijkheid en Eugeneese, waar uitsluitend het nieuwe en bijzondere probleem der bloedgroepen aan de orde gesteld is en voor de eerste maal de onderzoekers uit verschillende landen op het gebied der isohaemagglutinatie ¹⁾ elkander zullen ontmoeten.

Met hartelijke belangstelling zien we het Congres tegemoet, omdat het naar onze meening voor den groei van vele wetenschappen van groote beteekenis zijn kan. Moge het ten volle beantwoorden aan de verwachtingen van allen, die aan de voorbereiding daarvan hebben medegewerkt; moge het bijdragen tot den bloei van het „Institut” en in het bijzonder van het Nederlandsch Nationaal Bureau voor Anthropologie.

REDACTIE M. en M.

¹⁾ Zie Dr. M. A. van Herwerden: De verdeeling der menschheid in bloedgroepen. *Mensch en Maatschappij*, 1926, blz. 257 v.v. — Dr. M. A. van Herwerden: *Erfelijkheid bij den mensch en Eugenetiek*, blz. 241 v.v.